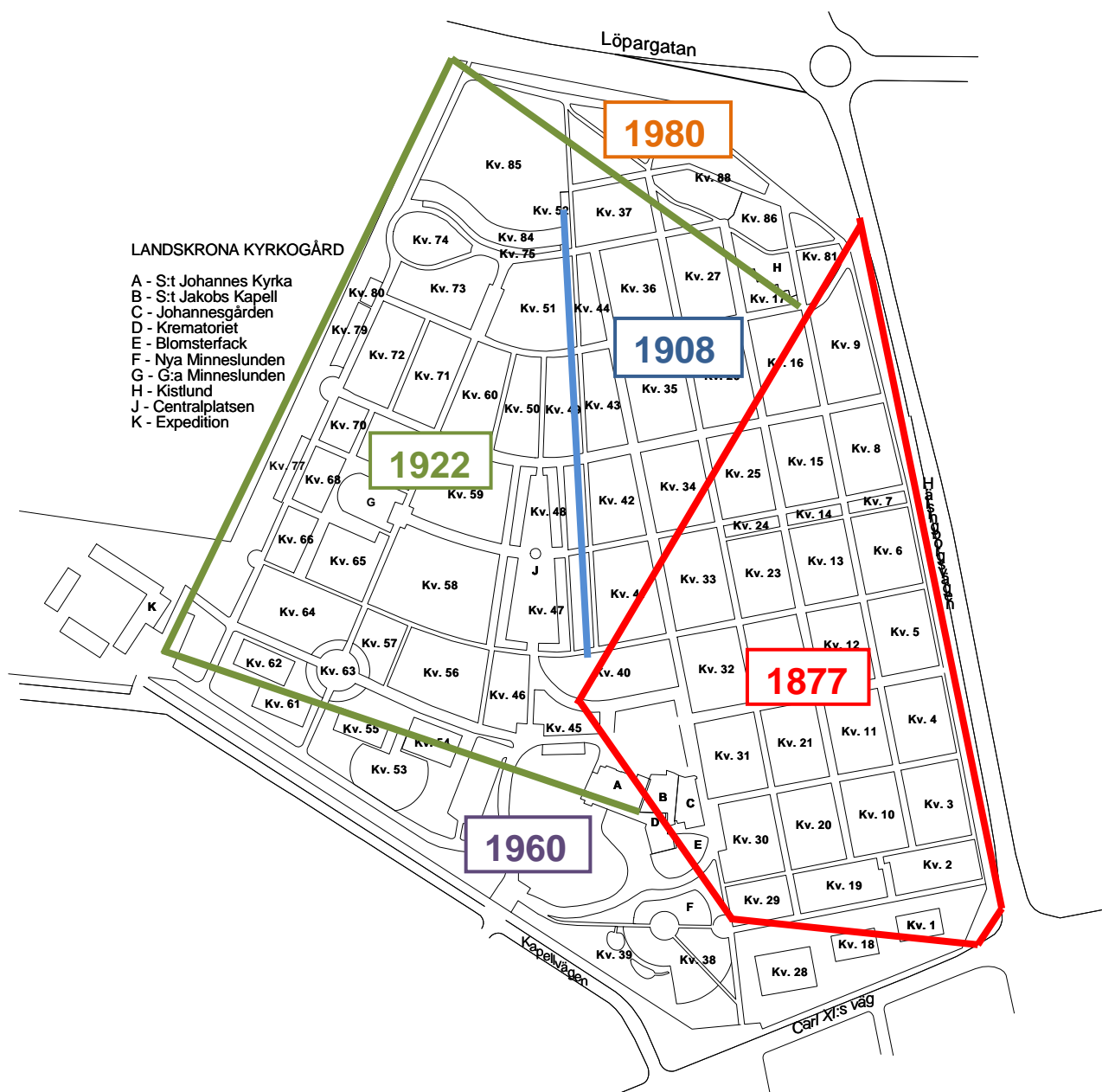

Trädplan

Kyrkogårdens träd - historik

Landskrona kyrkogård anlades 1876, efter en ritning av arkitekten Fredrik Nielsen och invigningen skedde den 27 september 1877.

De första 16 kvarteren var benämnda A-P och låg med 8 kvarter på båda sidor om den gamla huvudingången från Helsingborgsvägen. I detta områdes huvudaxlar fanns fram till 1990-talet en korsgång med skogsalm, sannolikt planterad omkring 1880. Också Helsingborgsvägen var planterad med skogsalm med dubbla rader längs med kyrkogården.

Karta över Landskrona Kyrkogård 2009, med årtal för de ursprungliga trädplanteringsfaserna.

Huvudingången till kyrkogården var från 1877 och in på 1960-talet, från Helsingborgsvägen och fram till det gamla kapellet, som låg på nuvarande parkeringsplats vid S:t Johannes kyrka och S:t Jakobs kapell.

Det framgår av en ämbetsberättelse från 1893 att "kyrkogården är försedd med trädplantering både rundt omkring och på densamma, hvarigenom den får ett särdeles prydligt utseende".

De cirka 50 skogalmarna och ett hundratal andra vackra typer av alm som hängalmar, paraplyalmar, pyramidalmar och hörsholmsalmar föll offer för almsjukan och togs successivt bort mellan åren 1990-2005. När den sista stora skogsalmen i korsgången dog, bevarades en 5 meter hög stubbe, som konstnären Mikael Liljeqvist har utformat till en vacker skulptur.

Den konstnärligt utformade stubben av den sista skogsalmen på kyrkogården. Foto: Lars Wall

Det finns på kyrkogården hösten 2009 tre almar kvar, varav en är en hängalm planterad 1996 och två är paraplyalmar som är ca 60-70 år gamla. Alm var tillsammans med lind de dominerande trädsläktena på Landskrona Kyrkogård under hela 1900-talet. Idag utgör linden med sina 435 individer cirka 27% av trädbeståndet, vilket gör linden till det mest förekommande trädsläktet idag.

De stora trädplanteringarna har skett vid ibrukttagandet på 1880-talet, vid utvidgningarna 1908, 1922, i början av 1960-talet, i början av 1980-talet och efter det stora almfallet, i början av 2000-talet.

Vid utvidgningen 1908 tillkom huvudingången och några sidoaxlar av lindarkaderna, som senare kompletterats både vid utvidgningen 1922 och på 1960-talet.

Landskrona Kyrkogård har under alla sina hittills 135 år, alltid varit rikt planterad med träd. Detta är en god tradition, som är av största vikt att arbeta vidare med, in i framtiden.

Landskrona Kyrkogård omfattar idag cirka 15 hektar och är en viktig del i stadens grönstruktur. De gröna rummen i västra Landskrona är;

- Kusten och strandlinjen
- Citadellet med Slottsparken
- Exercisfältet, idrottsplatsen och koloniområdet
- Gamla begravningsplatsen
- Landskrona Kyrkogård
- Albanoparken

Kartbild över västra Landskrona. Landskrona GIS-Portal, Landskrona Stad.

I den urbana miljön finns olika typer av trädmiljöer representerade. Särskilt skyddsvärda träd påträffas framförallt i parker och på kyrkogårdar. Det finns cirka 3 000 kyrkogårdar i landet varav ca 2 500 landsortskyrkogårdar och många har höga naturvärden.

Träden utgör kyrkogårdens tak och är viktiga rumsbildare. Träden kan ge skugga och lä. Träden är de största aktörerna i utemiljön och de effektivaste syreproducenterna.

På kyrkogården finns och har funnits många värdefulla träd. De träd som idag är gamla kommer successivt att försvinna och man måste kontinuerligt göra nyplanteringar, för att få en förnyring av trädbeståndet.

Ett led i arbetet med våra träd, består i att inventera, kartlägga och digitalisera vårt trädbestånd. Vi vet nu att vi har omkring 1 600 träd på Landskrona Kyrkogård. Bland dessa finns bland annat; 1 äkta kastanj, 1 mannaask, 2 gudaträd, 2 tulpanträd, 3 näsduksträd, 12 himalajabjörkar, 21 ginkgo, 62 jättetuja och 238 glanslindor.

Karakteristiskt för kyrkogården är de många barrväxter som finns planterade, varav många har nått trädform. Det finns vackra cypresser, idegranar och tujor av en mängd olika arter och sorter. Det som också utmärker kyrkogården är de vackra lindarkaderna.

Västra Landskrona i början av 1950-talet med kyrkogården i övre delen. Foto: Landskrona Museum

På fotografiet ovan syns den trädplanterade delen från 1877 till höger med den dubbla almallén längs Helsingborgsvägen. Det går att skönja lindarkaderna från 1908, den västra nyanlagda delen från 1922 och oxelraden som bildar gräns till Larvikolonierna i väster.

I söder ligger koloniområdet kvar med mängder av gamla fruktträd på den mark som sedan kom att delas, mellan kyrkogården och bostadsbebyggelsen på Larvi.

Huvudaxlarna med lindarkader.

Det var stadsträdgårdsmästare Åke Grahnberg som var chef även över kyrkogården, som under sin långa tjänstgöringstid fick planterat de vackra lindarkaderna efter utvidgningen 1908. Arkaden består idag av 221 glanslindor och 22 bohuslindor, och är av riksintresse för dess vackra och välskötta form.

De äldsta träden i arkaden är idag cirka 110 år och kan med fortsatt god skötsel, leva i minst 100 år till. Huvudgångarna med dubbla rader är cirka 560 meter långa och de med enkelrad är cirka 240 meter långa.

Åke Grahnberg var Landskronas första stadsträdgårdsmästare. Han var utbildad på Alnarp och utexaminerades som "primus" från den tvååriga trädgårdskursen, efter ytterligare två studieår i England kallades han tillbaka till Alnarp för olika arbetsuppgifter. Han anställdes som stadsplantör i staden 1887 och verkade sedan med att försköna staden i 42 år.

Alla de lindalléer och arkader som finns i Landskrona, liksom de många parker som tillkom under hans tid, gjorde att Landskrona snart fick epitetet "parkernas stad".

Hans gravplats ligger intill lindarkaden, i kvarter 43. Lindarkaden klipptes in till arkadform av anläggningsträdgårdsmästare Carl Gustav Lenwall under Grahnbergs sista år som stads-trädgårdsmästare.

Huvudgången med glanslind efter höjningen 2009. Foto: Lars Wall

Vid planteringen av lindraderna ca 1908-09 var det friväxande träd som planterades och de fick fortsätta att växa som sådana tills det hade nått 25-30 års ålder, då de skars in till arkadform av anläggningsträdgårdsmästare Lenwall. Tillvägagångssättet var detsamma med de 22 bohuslindarna som planterades då kyrkogården utvidgades 1922.

De fortsatta arkaderna på kyrkogården kom till efter att trädgårdsmästarna Sjunnesson, Nessmar och Lenwall inspirerat kyrkogårdsföreståndaren Tage Andersson att fortsätta plantera lindarkader och de som planterades i början av 1960-talet klipptes in till spaljéform direkt efter etableringen.

De två sista träden efter Enoch Thulins begravning 1919. Foto: Landskrona Museum

De två sista träden och Thulins grav 2009. Foto: Hjördis Thelander

Vid den stora utvidgningen av kyrkogården 1922 som ritades av stadsarkitekten Frans Ekelund, tillkom ytterligare en huvudaxel. Ekelund hade tänkt sig en entré ifrån sydväst där du först kom till en monumentplats och sedan till den pampiga huvudaxeln, planterad med cypress och poppel.

Det blev ingen entré och inget monument utan istället en björk på monumentplatsen och popplarna i huvudgången blev också björkar av varierande frökällor och likaså trädplanteringen omkring ceremoniplatsen.

Det var denna som senare omformades till kyrkogårdens första minneslund, idag Gamla minneslund. Bakom förslaget stod landskapsarkitekten Per Friberg och den invigdes 1968. Den var tänkt som en glänta i skogen med en liten bäck. Bäckens togs av skötselns bort i ett senare skede.

Frans Ekelund, född 18 november 1882 Malmö, död 13 mars 1965, svensk arkitekt, stadsarkitekt i Landskrona 1913-1949. Född och uppvuxen i Malmö, son till byggmästaren Nils P. Ekelund. Ekelund studerade vid KTH i Stockholm 1902-06, och blev därefter privatpraktiserande i Malmö. 1908 utbildade sig Ekelund på det tekniska universitetet i Berlin, Charlottenburg.

Ekelunds mest kända verk är Hotell Savoy i Malmö, en byggnad uppförd 1912 i en elegant jugendstil. I Landskrona kom han att framförallt syssla med bostadsbyggande och det finns många trevliga kvarter som han satt sin prägel på med hyreshus eller egna hem.

Frans Ekelund var en varm tillskyndare av det som kom att kallas Trädgårdsstaden. Grundformen för en trädgårdsstad formulerades i England i slutet av 1890-talet och slog igenom under 1910-20 talet, i Sverige.

Trädgårdsstaden var ett socialpolitiskt projekt för bättre boende för arbetare och ekonomiskt svaga grupper. Man skulle också kombinera det bästa av *det goda livet på landet* med närheten mellan människor i stadslivet. Småskalighet, grönska och en blandning av bostäder och arbete.

Frans Ekelund var arkitekten bakom den stora kyrkogårdsutbyggnaden i Landskrona under 1920-talet.

Från vänster kyrkokamrer Thor Sjöström, kontraktsprost Ragnar Ekström och kyrkogårdsföreståndare Tage Andersson vid Gamla Minneslunden 1968. Foto: Anders Hilding.

Ett annat huvudelement som Ekelund tillförde är Centralplatsen med sin ursprungliga kaskadpil och granitbrunn. Här var det från början planterat fyra blågranar i gräsmattorna, som byttes ut under 1980-talet. Platsen har genomgått en del förändringar under åren, bland annat har några monument efter förlista sjömän under 2:a världskriget tillförts platsen i slutet av 1940-talet.

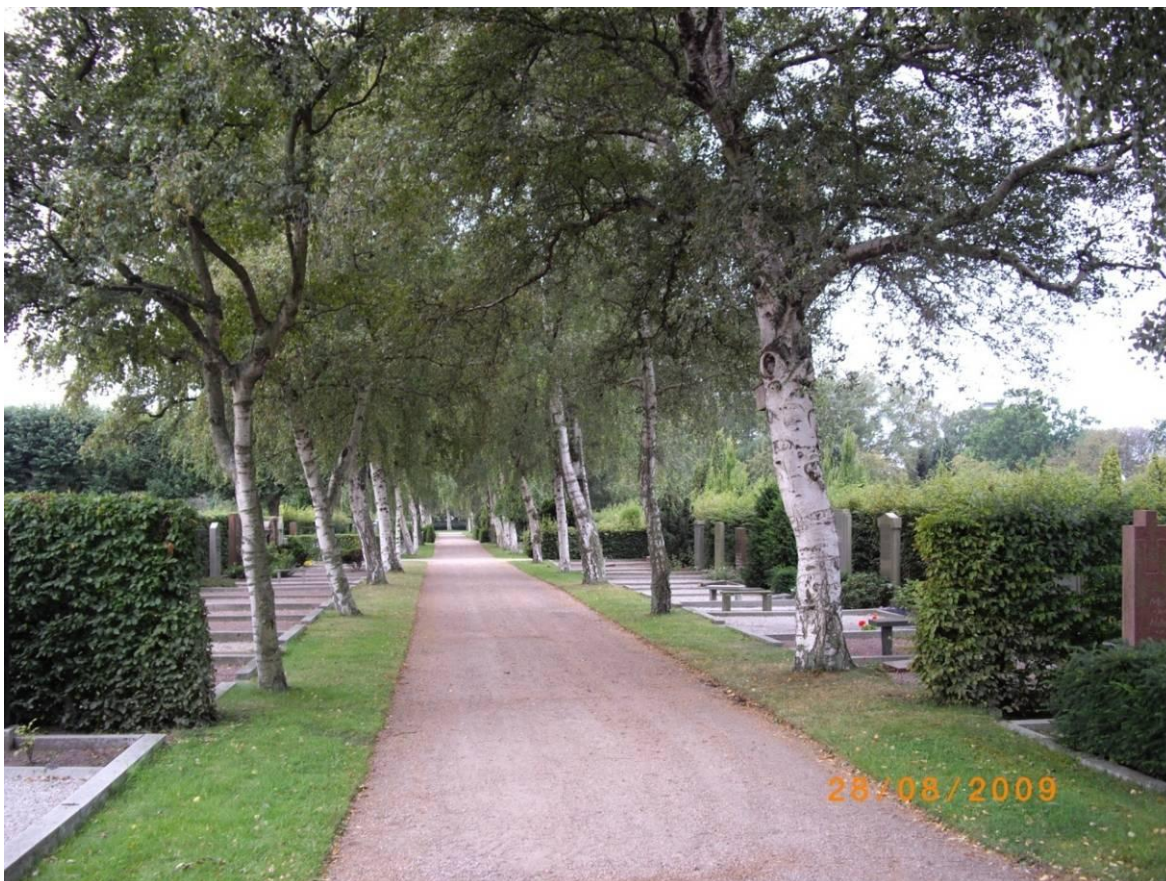

Kaskadpilen med granitbrunn på Centralplatsen.
Foto: Lars Wall

Tujaallén som sammanbinder Gamla Minneslunden med Centralplatsen. Foto: Lars Wall

Kaskadpilen är en representant för alla de träd med hängande växtsätt, så kallade sorgträd, som planterades på kyrkogårdar från mitten av och i slutet av 1800-talet. De har försvunnit många vackra hängalmar och paraplyalmar på Landskrona Kyrkogård omkring sekelskiftet 2000, på grund av almsjukan och vi riskerar idag att även bli av med några 100-åriga hängaskar på grund av askskottsjuka.

Björkallén från norr. Foto: Lars Wall

I öster avslutas kyrkogården med "kolonigången" och ett läbälte mot Larvi koloniområde. I kolonigången växte fram till år 2000 pyramidalmar som nu har ersatts med pelaravenbok av sorten *Carpinus betulus* 'Frans Fontaine' - avenbok, som är en smalväxande sort.

I läbältet mot larvikolonierna växer 8 st *Quercus robur* - skogsek som snart är 100 år gamla.

De är exempel på hur viktigt det är att bevara äldre träd, då det är parker och kyrkogårdar som utgör en av de viktigaste miljöerna för rödlistade arter i trädbärande marker i södra Sverige. Det är också planterat 2 st depåodlade *Quercus robur* fk Ultuna - under 2008.

Kvarteren i den östra delen med enhetliga häckar av tuja och häckoxbär och med anpassade gravstenar, är sparsamt planterade med träd. I gräsmattor mellan kvarteren är det i mitten av 1960-talet planterat tre sorters prydnadsaplar.

Per Friberg, svensk arkitekt och landskapsarkitekt, född 1920.

Friberg startade egen arkitektverksamhet 1950 och anses vara en av landets främsta landskapsarkitekter under den senare delen av 1900-talet. I många år var han verksam som professor och lärare vid utbildningen för landskapsarkitekter vid Alnarp. Hans verkförteckning upptar mer än 700 rubriker, vilket säger en del om hans popularitet.

Uppdragen har varit mångskiftande: stora landskapsgestaltningar, bostadsområden, villaträdgårdar, begravningsplatser, sommarstugor. Ekonomibyggnaderna vid kyrkogårdsförvaltningen i Landskrona, Gamla minneslundan och södra delen av kyrkogården ingår också häri.

”Kolonigången” med pelaravenbok. Foto: Lars Wall

Den ”gröna kyrkogården” som togs i bruk i början av 1960-talet efter det att kyrka, kapell och krematorium byggts, ritades av professor Per Friberg. I denna södra del av kyrkogården, som hade inlemmats i området redan 1922, fanns det länge koloniträdgårdar.

Här anlades nu muren åt Kapellvägen och nya kvarter anlades med olika karaktär t ex kv 1, 18 och 28 i det vi kallar ”parken” och kv 54, 55 och 61, 62, och de kvarter som sedan omarbetats av kyrkogårdschef Pål Reijer under 1990- och 2000-talet.

De omarbetade delarna består av Askgravlunden i kvarter 53, den Nya minneslunden, askgravplatser och urngravar i kvarteren 38 och 39 samt de hårdgjorda förbindelsegångar som tar sin början vid entrén från Karl XI:s väg och som leder till administrationsbyggnaden i de västra delarna. I de norra delarna gjordes gångsystemen om och en muslimsk del togs i bruk år 2000.

Pål Reijer, examen på SLU Alnarp 1973. Han var Landskronas tredje kyrkogårdschef sedan kyrkogården blev en egen förvaltning, mellan åren 1990-2005 och arbetar idag bland annat som universitetsadjunkt på SLU Alnarp och med egna firman Svensk Kyrkogårdskultur.

Det planterades många träd i detta område som sedan under decennierna gallrats. Träd har hämtats med trädflyttmaskiner till Gamla Begravningsplatsen vid Eriksgatan, Landskrona Stad har fått ett tjugotal träd och många övriga har gallrats bort.

Det finns idag cirka 200 träd i den södra delen som planterades i början av 1960-talet och ett femtiotal som planterats under 2000-talet.

Området skiljer sig från den övriga kyrkogården genom att det inte finns speciellt många barrträd i den här delen av kyrkogården.

Kvarter 55 från norr, med träd från både 1950-talet och 2000-talet. Foto: Lars Wall

I en del av den "gröna kyrkogården" togs den Nya minneslunden i bruk 2004. Foto: Pål Reijer

Den sista större utvidgningen skedde 1980 i de norra delarna. Här förbereddes kvarter för jordbegravning som inte behövde utnyttjas i så stor utsträckning. När det slöts avtal 1999 mellan Landskrona Församling och Lunds stift/Länsstyrelsen om en muslimsk del på kyrkogården kom denna mark till användning.

Stensättning på Hälsingborgsvägen 1920-tal, foto från norr. Ladorna och byggnaderna till höger i bilden var en del av gården Fridhem som låg på nuvarande kyrkogården. Foto: Landskrona Museum

En del av gården Fridhems tidigare ägor. Flyttning av 20-åriga parklindor gjordes här 2007, för att få större gräsytor för jordbegravning. Foto: Lars Wall

Flyttning av träd med spadmaskin 2007

Nyplanterat träd våren 2008. Foto Lars Wall

Källor:

Blennow Anna-Maria, Stadsarkitekternas epok 1870-1950. Bygghörsningsrådet, Stockholm 1990.

Falkman Kajsa, Förslag till plan för nyplantering och vård av stadsträd. LTJ fakulteten SLU, 2008.

Jönsson Åke, Landskrona - historien om en stad, del 2. Landskrona Kommun, 1995.

Kyrkogårdsförvaltningens arkiv

Kyrkogårdsförvaltningens digitala kartor

Landskrona Museum, Minnesbanken

Landskrona Stad, GIS-Portal

Landskrona-Väster, Tyréns AB: Landskrona Kommun, 2008.

Lenwall Sten Ove, personlig kommunikation, 2009.

Wanby Karen, Kyrkogårdsdokumentation La. Nya Begravningsplats. Landsantikvarien i M-län, 1996.

www.arkitekturmuseet.se

www.sv.wikipedia.org

www.reijer.se

Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd. Rapport 5411, Naturvårdsverket, 2004.

Sammanfattning:

Kyrkogårdens utbyggnads och trädplaneringsfaser

1877	Nyanläggning	Arkitekt	Frederik Nielsen
1908	Utvidgning	Stadsträdgårdsmästare	Åke Grahnberg
1922	Utvidgning	Stadsarkitekt	Frans Ekelund
1964	Utvidgning	Arkitekt/Landskapsarkitekt	Per Friberg
1980	Utvidgning	Okänd	
1990-2006	Ombyggnader	Kyrkogårdschef	Pål Reijer
2006-	Vidareutveckling - gestaltning	Kyrkogårdschef	Leif Alfredsson

Kyrkogårdsförvaltningens chefer

1877-1891	Kyrkogårdsvaktmästare	Jöns Petersson
1891-1929	Stadsträdgårdsmästare	Åke Grahnberg
1929-1939	Stadsträdgårdsmästare	Hjalmar W. Olsson
1939-1974	Kyrkogårdsföreståndare	Tage Andersson
1974-1990	Kyrkogårdschef	Lars Borgström
1990-2006	Kyrkogårdschef	Pål Reijer
2006-	Kyrkogårdschef	Leif Alfredsson

Kyrkogårdens minneslundar

1968	Gamla Minneslunden	Arkitekt/Landskapsark.	Per Friberg
2003	Nya Minneslunden	Kyrkogårdsarkitekt	Pål Reijer
	Konstnärlig utsmyckning	Konstnär	Mikael Liljeqvist